

بهترین متاع
در آدله
متن أبی شجاع

تألیف:

أحمد بن حسین بن أحمد إصفهانی

ترجمه، تحقیق، تفریح أهادیث و بیان دلایل:

سید مسلم تفت دار

مدرسه امیریه

جزیره قشم – گیاهدان

کِتَابُ السَّبْقِ وَالرَّيِّ

وَتَصِحُّ الْمُسَابَقَةُ عَلَى الدَّوَابِّ وَالْمُنَاضِلَةِ بِالسَّهَامِ، إِذَا كَانَتِ الْمَسَافَةُ مَعْلُومَةً، وَصِفَةُ الْمُنَاضِلَةِ مَعْلُومَةً.^۱

و مسابقه دادن بر حیوانات و تیراندازی با تیر صحیح می‌شود هرگاه مسافت معلوم بود و صفت تیراندازی معلوم بود.

۱. در اقناع اجماع علما در این باره بیان شده است.

لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ [سوره انفال، آیه ۶۰]

برای (مبارزه با) آنان تا آن جا که می‌توانید نیروی (تیراندازی) و (از جمله) اسب‌های ورزیده آماده سازید تا بدان دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، يَقُولُ: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ [سوره انفال: آیه ۶۰] أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّيِّ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّيِّ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّيِّ. مسلم ۱۹۱۷

از رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم شنیدم که بر منبر فرمود: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ آگاه باشید که همانا «قُوَّة» تیراندازی است، سه بار تکرار فرمود.

عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَابَقَ بِالْخَيْلِ الَّتِي قَدْ أُضْمِرَتْ مِنَ الْحَفِيَاءِ، وَكَانَ أَمْدُهَا ثِنِيَّةَ الْوَدَاعِ، وَسَابَقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي لَمْ تُضْمَرْ، مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ»، «وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ فِيمَنْ سَابَقَ بِهَا». مسلم ۱۸۷۰

رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم از حفیاء تا ثنیه الوداع با اسبی که برای مسابقه لاغر و آماده شده بود مسابقه داد و از ثنیه الوداع تا مسجد زریق با اسبی که برای مسابقه لاغر و آماده نشده بود مسابقه داد. =

وَيُخْرِجُ الْعِوَضَ أَحَدُ الْمُتَسَابِقِينَ، حَتَّىٰ إِنَّهُ إِذَا سَبَقَ اسْتَرَدَّهُ، وَإِنْ سَبَقَ أَخَذَهُ صَاحِبُهُ لَهُ،
و جایزه را یکی از دو مسابقه دهنده خارج می کند تا جایی که اگر سبقت گرفت آن (جایزه) را پس می گیرد و اگر از
او سبقت گرفته شد دوستش آن (جایزه) را برای خودش برمی دارد.

وَإِنْ أَخْرَجَاهُ مَعًا لَمْ يَجْزِ، إِلَّا أَنْ يُدْخِلَا بَيْنَهُمَا مُحَلًّا، إِنْ سَبَقَ أَخَذَ الْعِوَضَ، وَإِنْ سَبَقَ
لَمْ يَغْرَمْ.^۱

و اگر با همدیگر آن (جایزه) را خارج کنند جایز نشده مگر آن که بین خودشان نفری را داخل کنند (که آن نفر، نقش
حلال کننده‌ی آن مسابقه دارد) اگر محل سبقت گرفت جایزه را برمی دارد و اگر از او سبقت گرفته شد غرامت
نمی شود.

= عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى نَفَرٍ مِنْ أَسْلَمَ
يَنْتَضِلُونَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ارْمُوا بَنِي إِسْمَاعِيلَ، فَإِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ رَامِيًا ارْمُوا،
وَأَنَا مَعَ بَنِي فُلَانٍ» قَالَ: فَأَمْسَكَ أَحَدُ الْفَرِيقَيْنِ بِأَيْدِيهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
«مَا لَكُمْ لَا تَرْمُونَ؟»، قَالُوا: كَيْفَ نَرْمِي وَأَنْتَ مَعَهُمْ؟ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ارْمُوا فَأَنَا
مَعَكُمْ كُلُّكُمْ». بخاری ۲۸۹۹

رسول الله صلی الله علیه وسلم از کنار گروهی از قبیله‌ی اُسلم می گذشت که مسابقه‌ی تیراندازی می دادند. رسول الله
صلی الله علیه وسلم فرمود: ای فرزندان اسماعیل! تیراندازی کنید همانا پدر شما تیرانداز بود و من هم با بنی فلانم.
گروه دیگر از تیراندازی دست کشیدند. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: چرا تیراندازی نمی کنید؟ گفتند: چگونه
تیراندازی کنیم در حالی که شما با ایشان هستید؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: تیراندازی کنید که من با
همه‌ی شما هستم.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا سَبَقَ إِلَّا فِي حُفِّ أَوْ فِي حَافِرٍ أَوْ نَضِلٍ. صحیح، ابوداؤد ۲۵۷۴

مسابقه نیست مگر در حیوانات دارای کف پای پهن (مانند: شتر و فیل) یا سُم دار (مانند: اسب و قاطر) و درازگوش یا
تیراندازی.

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَدْخَلَ فَرَسًا بَيْنَ فَرَسَيْنِ، وَلَا يَأْمَنُ أَنْ يُسَبَقَ، فَلَيْسَ
بِقِمَارٍ، وَمَنْ أَدْخَلَ فَرَسًا بَيْنَ فَرَسَيْنِ، وَقَدْ أَمِنَ أَنْ يُسَبَقَ فَهُوَ قِمَارٌ. حاکم و ابن حزم صحیح دانسته اند.
مستدرک حاکم ۲۵۳۷

هر کس اسبی را بین دو اسب داخل کند و از سبقت گرفتن آن در امان نباشد پس قمار نیست اما هر کس اسبی را
بین دو اسب وارد کند و از سبقت گرفتن آن در امان باشد پس قمار است. هَذَا وَاللَّهُ تَعَالَىٰ أَعْلَىٰ وَأَعْلَمُ.

کِتَابُ الْأَيْمَانِ وَالتُّدْوِيرِ

وَلَا يَنْعَقِدُ الْيَمِينُ إِلَّا بِاللَّهِ تَعَالَى أَوْ بِاسْمِ مِنْ أَسْمَائِهِ أَوْ صِفَةٍ مِنْ صِفَاتِ ذَاتِهِ.^١

و سوگند منعقد نمی‌شود مگر به الله یا نامی از نام‌های او یا صفتی از صفات ذات او.

وَمَنْ حَلَفَ بِصَدَقَةِ مَالِهِ فَهُوَ مُحَيَّرٌ بَيْنَ الصَّدَقَةِ أَوْ كَفَّارَةِ الْيَمِينِ.^٢ وَلَا شَيْءَ فِي لَعْوِ الْيَمِينِ.^٣

و کسی که به صدقه دادن مالش سوگند خورد پس او بین صدقه دادن یا کفاره‌ی قسم اختیار دارد. و در سوگندهای لغو و بیهوده چیزی نیست.

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصُمْتُ. بخاری ٦٦٤٦

آگاه باشید که خداوند شما را نهی نموده از این که به آبا و اجدادتان سوگند بخورید؛ هر کس سوگند خورد پس به نام خدا سوگند بخورد یا سکوت کند.

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَفَّارَةُ التَّدْرِ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ. مسلم ١٦٤٥

کفاره‌ی نذر، کفاره‌ی قسم است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَلْيَأْتِهَا، وَلْيُكْفَرْ عَنْ يَمِينِهِ. مسلم ١٦٥٠

کسی که سوگندی یاد کرد پس دید که غیر از آن، از آن سوگند بهتر است پس آن را انجام دهد و کفاره‌ی سوگندش بپردازد.

٣. لِقَوْلِهِ تَعَالَى: لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ.

سوره مائده، آیه ٨٩

خداوند شما را به خاطر سوگندهای بیهوده و بی‌اراده مؤاخذه نمی‌کند ولی شما را در برابر سوگندهائی که از روی قصد و اراده خورده‌اید، مؤاخذه می‌کند.

وَمَنْ حَلَفَ أَنْ لَا يَفْعَلَ شَيْئًا فَأَمَرَ غَيْرَهُ بِفِعْلِهِ لَمْ يَحْنَثْ.^۱ وَمَنْ حَلَفَ عَلَى فِعْلِ أَمْرَيْنِ فَفَعَلَ أَحَدَهُمَا لَمْ يَحْنَثْ.^۲

و کسی که سوگند خورد آن که چیزی را انجام ندهد، پس دیگری را به انجام دادن آن امر کرد؛ قسم گیر نمی‌شود. و کسی که بر انجام دو کار سوگند خورد، پس یکی از آن دو کار را انجام داد؛ قسم گیر نمی‌شود.

وَكَفَّارَةُ الْيَمِينِ هُوَ مُحَيَّرٌ فِيهَا بَيْنَ ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: عِتْقُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ، أَوْ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ كُلِّ مِسْكِينٍ مُدًّا، أَوْ كِسْوَتُهُمْ ثَوْبًا ثَوْبًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.^۳

و کفاره‌ی قسم، او در آن بین سه چیز اختیار دارد: آزاد کردن برده‌ی مسلمان؛ یا طعام دادن به ده مسکین، برای هر مسکین یک مد؛ یا پوشاک آنان (به هر کدام) یک دست یک دست؛ پس اگر نیافت پس روزه‌ی سه روز.

فَصْلٌ: وَالتَّذْرُ يُلْزَمُ فِي الْمُجَازَاةِ عَلَى مُبَاحِ وَطَاعَةِ، كَقَوْلِهِ إِنَّ شَفَى اللَّهِ مَرِيضِي فَلِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أُصَلِّيَ أَوْ أَصُومَ أَوْ أَتَصَدَّقَ، وَيَلْزَمُهُ مِنْ ذَلِكَ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْإِسْمُ.^۴

و نذر در مجازات مباح یا طاعت لازم و واجب می‌شود. مانند گفته‌ی فرد: اگر خداوند بیمارم را شفا بخشد پس برای خداوند بر من واجب است که نماز بگزارم یا روزه بگیرم یا صدقه بدهم. و از آن، لازم او می‌شود آنچه بر آن اسم (نماز یا روزه یا صدقه) واقع شود (زیرا تعیین نکرده؛ پس کم‌ترین نماز، دو رکعت و کم‌ترین روزه، یک روز و کم‌ترین صدقه آن چه در عرف، قیمت داشته باشد).

۱. در اقناع آمده: زیرا محلوف علیه را خودش انجام نداده است.

۲. در کفایه الاخیار آمده: زیرا مدار قسم گیر شدن یا نشدن در الفاظی است که سوگند بدان تعلق می‌گیرد. و چون در این جا لفظ سوگند آمده که دو کار را با همدیگر انجام دهد اما فقط یکی از آن دو را انجام داده در نتیجه قسم گیر نمی‌شود.

۳. لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ. سوره مائده، آیه ۸۹

پس کفاره‌ی آن، طعام دادن به ده مسکین است از متوسط آنچه به خانواده‌ی خویش می‌خورانید یا پوشاک آنان یا آزاد کردن برده، پس کسی که نیافت سه روز روزه بگیرد. این کفاره‌ی سوگند شماست هرگاه سوگند خوردید.

۴. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ امْرَأَةً رَكِبَتِ الْبَحْرَ فَندَرَّتْ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ أَنْ تَصُومَ شَهْرًا، فَنَجَّاهَا اللَّهُ، فَلَمْ تَصُمْ حَتَّى مَاتَتْ فَجَاءَتْ، ابْنَتُهَا أَوْ أُخْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَأَمَرَهَا أَنْ تَصُومَ عَنْهَا. صحيح، ابوداود ۳۳۰۸

زنی در دریا بر کشتی نشست (دریا متلاطم شد) پس نذر کرد اگر خداوند او را نجات دهد یک ماه روزه بگیرد. خداوند او را نجات داد. اما روزه نگرفت تا این که از دنیا رفت. دخترش یا خواهرش نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد. رسول الله صلی الله علیه وسلم به او دستور داد که از طرف او روزه بگیرد.

وَلَا نَذَرَ فِي مَعْصِيَةٍ، كَقَوْلِهِ: إِنَّ قَتَلْتُ فُلَانًا فَلِلَّهِ عَلَيَّ كَذَا.^۱ وَلَا يَلْزَمُ التَّنْذِرُ عَلَى تَرْكِ مُبَاحٍ، كَقَوْلِهِ: لَا آكُلُ لَحْمًا وَلَا أَشْرَبُ لَبَنًا؛ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ.^۲

و نذر در معصیت نیست. مانند گفته‌ی فرد: اگر فلانی را به قتل رساندم برای خداوند بر من فلان چیز واجب است. و نذر در ترک مباح لازم نمی‌شود، مانند گفته‌ی فرد: گوشت را نمی‌خورم و شیر را نمی‌نوشم، و آن چه شبیه به آن باشد.

۱. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِيهِ.

بخاری ۶۶۹۶

هر کس نذر کرد که اطاعت خداوند کند پس اطاعت او کند و هر کس نذر کرد که نافرمانی خداوند کند پس نافرمانی او نکند.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا وَفَاءَ لِنَذْرِ فِي مَعْصِيَةٍ. مسلم ۱۶۴۱

برای نذری که در معصیت شده، وفا نیست.

۲. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ، فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا: أَبُو إِسْرَائِيلَ، نَذَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا يَقْعُدَ، وَلَا يَسْتَظِلَّ، وَلَا يَتَكَلَّمَ، وَيَصُومَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُرُّهُ فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَظِلَّ وَلْيَقْعُدْ، وَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ. بخاری ۶۷۰۴

در حالی که رسول الله صلی الله علیه وسلم خطبه می‌خواند ناگاه مردی را دید که ایستاده است. پس در مورد او پرسید. گفتند: او ابواسرائیل است نذر کرده که بایستد و نشیند و زیر سایه قرار نگیرد و سخن نگوید و روزه باشد. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: او را امر کنید که سخن بگوید و زیر سایه قرار بگیرد و بنشیند و روزه‌اش را تکمیل نماید.

عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى شَيْخًا يُهَادِي بَيْنَ ابْنَيْهِ، قَالَ: «مَا بَالُ هَذَا؟»، قَالُوا: نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَنِ تَعْذِيبِ هَذَا نَفْسَهُ لَعْنِي»، وَأَمَرَهُ أَنْ يَرْكَبَ.

بخاری ۱۸۶۵

رسول الله صلی الله علیه وسلم مردی را دیدند که بین دو پسرش کشیده می‌شد. فرمودند: این را چه شده؟ گفتند: نذر کرده که پیاده به کعبه برود. ایشان فرمودند: بی‌گمان خداوند از شکنجه دادن این شخص به جسمش بی‌نیاز است. و به او دستور دادند که سوار شود. هَذَا وَاللَّهِ تَعَالَى أَعْلَى وَأَعْلَمُ.